

KALENDARIUM WAŻNIEJSZYCH WYDARZEŃ W KRAJU W LATACH 1944-1945

1 I 1944

Utworzenie Krajowej Rady Narodowej przez polskich komunistów; funkcjonowała, jako samorząd polski parlament

4 I 1944

Wkroczenie Armii Czerwonej na terytorium II Rzeczypospolitej

9 I 1944

Utworzenie Rady Jedności Narodowej, stanowiącej reprezentację polityczną polskich partii działających w ramach Polskiego Państwa Podziemnego

15 III 1944

Ogłoszenie przez RJN deklaracji programowej, „O co walczy naród polski”

17 VII 1944

Rozbrojenie przez Armię Czerwoną i NKWD oddziałów AK uczestniczących w walkach o Wilno; aresztowanie komendanta Okręgu Wileńskiego AK płk Aleksandra Krzyżanowskiego „Wilka”

21 VII 1944

Uchwała KRN o utworzeniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego; powstał on w Moskwie z inspiracji Stalina; na czele PKWN stanął Edward Osóbka – Morawski

22 VII 1944

Ogłoszenie przez PKWN „Manifestu do Narodu Polskiego”

22-23 VII 1944

Walki AK o Lwów; po zdobyciu miasta Armia Czerwona i NKWD aresztowała polskich oficerów AK, m.in. komendanta Okręgu Lwowskiego płk Stefana Czerwińskiego „Stefana”

24 VII 1944

Zdobycie Lublina przez Armię Czerwoną i oddziały ludowego Wojska Polskiego; aresztowanie komendanta Okręgu Lubelskiego płk Kazimierza Tumidajskiego „Edwarda”

26 VII 1944

PKWN podpisał ze Związkiem Radzieckim porozumienie o polsko – radzieckiej granicy wschodniej, ustalając ją wzdłuż tzw. Linii Curzona i tym samym zrzekając się praw do połowy terytorium II RP

26 VII 1944

PKWN podpisał w Moskwie porozumienie o stosunkach między dowództwem radzieckim a polską administracją na wyzwolonych terenach Polski; oznaczało to oddanie ludności cywilnej pod jurysdykcję sowieckich sądów wojskowych

27 VII 1944

Zajęcie Białegostoku przez Armię Czerwoną; aresztowanie przedstawicieli Komendy Okręgu Białostockiego AK i Okręgowej Delegatury Rządu

1 VIII – 2 X 1944

Powstanie Warszawskie; wojska sowieckie wstrzymują ofensywę na linii Wisły, pozwalając Niemcom na likwidację Korpusu Warszawskiego AK

21 VIII 1944

Śmierć w boju z NKWD pod Sorkontami p.o. komendanta Okręgu Wileńsko-Nowogródzkiego AK ppłk. Macieja Kalenkiewicza „Kotwicz”

24 VIII 1944

PKWN uchwaliła dekret „O rozwiązaniu tajnych organizacji wojskowych na terenach wyzwolonych”; uderzał on przede wszystkim w organizacje niepodległościowe uznające Rząd RP na uchodźstwie, a w szczególności w Armię Krajową

31 VIII 1944

PKWN uchwaliła dekret „O wymiarze kary dla faszystowsko-hitlerowskich zbrodniarzy winnych zabójstw i znęcania się nad ludnością cywilną oraz dla zdrajców Narodu Polskiego”; w założeniach skonstruowany do ścigania zbrodniarzy hitlerowskich, w praktyce stał się kolejnym narzędziem terroru wymierzonego w żołnierzy podziemia niepodległościowego, którego członkowie skazywani byli z identycznych artykułów, co zbrodniarze niemieccy

X 1944

Nasilenie represji NKWD wobec żołnierzy podziemia niepodległościowego, tzw. „zwrot październikowy”

30 X 1944

Dekret PKWN o ochronie państwa; podstawowy akt prawny sankcjonujący represje na masową skalę; oddawał wszystkich cywilów, którzy popełnili zbrodnie przeciwko państwu pod jurysdykcję sędziów wojskowych

Koniec X 1944

Utworzenie Zbiorczej Dywizji Wojsk Wewnętrznych NKWD w Lublinie z przeznaczeniem do zwalczania polskiego podziemia niepodległościowego

XI 1944

Na mocy rezolucji Biura Politycznego KC PPR w ludowym WP przeprowadzono masowe aresztowania akowców, którzy wcześniej zgłosili się do armii Berlinga; ponad 400 osadzono w Skrobowie k. Lubartowa w I Specjalnym Obozie Zarządu Informacji Naczelnego Dowództwa Ludowego Wojska Polskiego

XI 1944

Powstanie z połączenia Narodowej Organizacji Wojskowej i Narodowych Sił Zbrojnych nowej organizacji obozu narodowego – Narodowego Zjednoczenia Wojskowego

13 XII 1944

Uwolnienie przez grupę AK Feliksa Maziarskiego „Szofera” więźniów z PUBP w Brzozowie

21 XII 1944

Nominacja gen. Leopolda Okulickiego „Niedźwiadka” na Komendanta Głównego AK

31 XII 1944/ 1 I 1945

Utworzenie przez komunistów zdominowanego przez nich Rządu Tymczasowego Rzeczypospolitej Polskiej (premierem został Edward Osóbka – Morawski)

4 I 1945

Uznanie Rządu Tymczasowego przez ZSRR

12 I 1945

Rozpoczęcie ofensywy zimowej przez Armię Czerwoną i ludowe Wojsko Polskie

17 I 1945

Zajęcie Warszawy przez Armię Czerwoną

19 I 1945

Gen. Leopold Okulicki „Niedźwiadek” wydał rozkaz o rozwiązaniu AK, sugerując jednocześnie pozostanie w konspiracji

19 I 1945

Okulicki wysłał tajne rozkazy do komendantów obszarów, okręgów i podokręgów AK nakazujące pozostawienie szkieletowej sieci sztabów i struktur, magazynowanie broni oraz zachowanie łączności radiowej; miała to być baza kadrowa dla organizacji NIE („Niepodległość”)

II 1945

Na bazie aktywów Armii Krajowej na Białostocczyźnie powstaje (Armia Krajowa Obywatelska) AKO dowodzona przez byłego komendanta Okręgu Białystok AK ppłk Władysława Liniarskiego „Mściśława”

1 II 1945

Przeniesienie się Rządu Tymczasowego z Lublina do Warszawy

4 – 11 II 1945

Konferencja „Wielkiej Trójki” w Jałcie

28 II 1945

Rozbicie więzienia w Biłgoraju przez poakowski oddział por. Konrada Bartoszewskiego „Wira”

3 III 1945

Biała Podlaska: rozbicie więzienia przez poakowski oddział ppor. Roberta Domańskiego „Jaracha”

7 III 1945

Przypadkowe aresztowanie przez NKWD gen. Augusta Emila Fieldorfa „Nila”, komendanta organizacji „NIE” („Niepodległość”) stworzonej na bazie AK, ukierunkowanej na działalność w warunkach okupacji sowieckiej (w czasie uwięzienia Fieldorf został nierozpoznany przez władze komunistyczne)

8 III 1945

Łowicz: rozbięcie więzienia przez Grupę Szturmową Szarych Szeregów dowodzoną przez Jana Kopałka „Antka”

26 III 1945

W wyniku prowokacji NKWD doszło do aresztowania w Pruszkowie 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego, w tym ostatniego komendanta głównego AK, gen. Leopolda Okulickiego, a także Delegata Rządu na Kraj i wicepremiera rządu polskiego na uchodźstwie Jana Stanisława Jankowskiego

27 III 1945

Ucieczka akowców z obozu w Skrobowie, część z nich dołączyła do zgrupowania kpt. Mariana Bernaciaka „Orlika”, tworząc oddzielny pluton

IV 1945

Z inicjatywy Józefa Kurasia „Ognia” na Podhalu powstaje Zgrupowanie Partyzanckie „Błyskawica”

3 IV 1945

Z inicjatywy kpt. Stanisława Sojczyńskiego „Warszycy” dowódcy I batalionu 27 pp. AK powstaje Konspiracyjne Wojsko Polskie – organizacja poakowska działająca na pograniczu łódzkiego, śląskiego i poznańskiego

15 IV 1945

Przyjęcie przez Stanisława Mikołajczyka uchwał jałtańskich

17 IV 1945

Limanowa: rozbięcie PUBP przez poakowski oddział kpr. Jana Wachałę „Łazika”

17/18 IV 1945

Rozbięcie PUBP w Nowym Targu przez Józefa Kurasia „Ognia”

21 IV 1945

Podpisanie w Moskwie przez ZSRR i Rząd Tymczasowy Układu o Przyjaźni, Wzajemnej Pomocy i Współpracy

27 IV 1945

Janów Lubelski: opanowanie miasta i rozbięcie więzienia przez poakowski pododdział ze zgrupowania mjr Hieronima Dekutowskiego „Zapory”

V 1945

Z inicjatywy komendanta Okręgu Poznań AK ppłk Andrzeja Rzewuskiego „Hańczy” powstaje Wielkopolska Samodzielna Grupa Ochotnicza „Warta”

1/2 V 1945

Krasnosielce: rozbięcie siedziby PUBP Maków Mazowiecki przez oddział NSZ Czesława Czaplickiego „Rysia”; uwolniono 42 więźniów politycznych

5/6 V 1945

Kozienice: opanowanie miasta przez oddziały kpt. Władysława Molendy „Graba” (DSZ) i ppor. Jerzego Radzika „Sochy” (NSZ)

7 V 1945

Rozwiązanie konspiracyjnej organizacji NIE („Niepodległość”)

7 V 1945

Rozkazem p.o. Naczelnego Wodza gen. Władysława Andersa powstaje Delegatura Sił Zbrojnych na Kraj, dowodzona przez płk Jana Rzepeckiego „Prezesa”, „Ślusarczyka”; główna organizacja poakowska, której podstawowym zadaniem stało się uporządkowanie konspiracji w kraju i doprowadzenie do jej zakończenia w ujęciu wojskowym

7 V 1945

Kuryłówka: zwycięski bój połączonych oddziałów NZW dowodzonych przez mjr Franciszka Przysiężniaka „Ojca Jana” z grupą operacyjną NKWD

8 V 1945

Białystok: udana ucieczka ponad 100 więźniów (w większości żołnierzy AK i NSZ) z więzienia przy Szosie Południowej, zorganizowana przy pomocy dwóch strażników – członków organizacji niepodległościowej

8/9 V 1945

Grajewo: udany atak sił AKO dowodzonych przez inspektora łomżyńskiego mjr Jana Tabortowskiego „Bruzdę”, zakończony rozbiciem KP MO, PUBP i uwolnieniem więźniów

8/9 V 1945

Dąbrowa Tarnowska: rozbicie więzienia przez oddział Tadeusza Musiała „Zarysa”

11 V 1945

Siemiatycze: rozbicie garnizonu KBW przez oddziały ppor. Teodora Śmiałowskiego „Szumnego” (AKO) i Zbigniewa Kryńskiego „Rekina” (NSZ)

19 V 1945

Zajęcie Ostrołki przez oddziały AKO dowodzone przez por. NN „Zycha”

20/21 V 1945

Rozbicie obozu NKWD w Rembertowie przez oddział samoobrony pod dowództwem ppor. Edwarda Wasilewskiego „Wichury” z Obwodu Mińsk Mazowiecki AK - DSZ

24 V 1945

Uchwała Rady Ministrów o utworzeniu Korpusu Bezpieczeństwa Publicznego, formacji wojskowej podległej MBP, stworzonej do walki z podziemiem niepodległościowym

24 V 1945

Decyzja naczelnego dowódcy ludowego WP gen. broni Michała Roli – Żymierskiego o wysłaniu do walki z podziemiem niepodległościowym 1., 3., 8 DP i 1. Brygady Pancerniej

24 V 1945

Las Stocki (pow. Puławy), zwycięski bój oddziału DSZ kpt. Mariana Bernaciaka „Orlika” z grupą operacyjną NKWD – UB

VI 1945

Utworzenie Północnej Grupy Wojsk Armii Czerwonej, stacjonującej w Polsce w latach 1945-1993; jej liczebność w 1945 roku sięgała 500 tysięcy żołnierzy

3 VI 1945

Mława: udany atak oddziałów ROAK (Ruch Oporu Armii Krajowej) dowodzonych przez por. Zacheusza Nowowiejskiego „Jeża” na siedzibę PUBP zakończony uwolnieniem kilkudziesięciu więźniów politycznych

10 VI 1945

Pabianice: rozbicie aresztu PUBP przez oddziały DSZ ppor. Aleksandra Arkuszyńskiego „Zrywa” i plut. pchor. Włodzimierza Szustera „Gajdę”

17 VI 1945

Piotrków Trybunalski – Szczekanica: rozbicie obozu przez oddział DSZ ppor. Stanisława Karlińskiego „Burzy”

18 VI 1945

Rozpoczęcie moskiewskiego procesu 16 przywódców Polski Podziemnej (trwał do 21 VI)

21 VI 1945

W Moskwie ogłoszono wyrok na 16 przywódców Polskiego Państwa Podziemnego

27/28 VI 1945

Maków Mazowiecki: opanowanie miasta przez oddziały ROAK dowodzone przez ppor. Stefana Kołodziejewskiego „Pumę”

28 VI 1945

Utworzenie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej; podstawą rządu był komunistyczny Rząd Tymczasowy rozszerzony o kilku polityków emigracyjnych

29 VI 1945

Uznanie TRJN przez Szwecję i Francję

VII 1945

Obława w Puszczy Augustowskiej przeprowadzona przez NKWD, Smiersz, jednostki Armii Czerwonej oraz pododdziały 1. DP ludowego WP; w jej wyniku aresztowano około 7000 osób, spośród których zamordowano ponad 600

VII – VIII 1945

Akcja „rozładowywania lasów”: demobilizacja oddziałów leśnych zarządzana przez dowództwo Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj

1 VII 1945

Zakończenie działalności Rady Jedności Narodowej; ogłoszenie testamentu Polski Podziemnej

5 VII 1945

Uznanie Tymczasowego Rządu Jedności Narodowej przez USA i Wielką Brytanię

7 VII 1945

Uznanie TRJN przez Włochy, Kanadę i Chiny

8 VII 1945

Bitwa pod Ogólami oddziałów AKO ze Zgrupowania Piotrków z grupą operacyjną ludowego WP z 1. DP im. Tadeusza Kościuszki

17 VII – 2 VIII 1945

Konferencja „Wielkiej Trójki” w Poczdamie

22 VII – 2 VIII 1945

Pierwsza amnestia ogłoszona przez władze komunistyczne dla podziemia niepodległościowego; w jej wyniku ujawniło się ponad 30 000 konspiratorów

28 VII 1945

Linia kolejowa Radom – Dęblin; odbicie przez oddział DSZ kpt. Mariana Bernaciaka „Orlika” 120 więźniów politycznych przewożonych do więzienia we Wronkach

1 VIII 1945

Aresztowanie w Warszawie przez funkcjonariuszy Urzędu Bezpieczeństwa płk Jana Mazurkiewicza „Radosława”, komendanta Obszaru Centralnego DSZ

5 VIII 1945

Rozbicie więzienia w Kielcach przez poakowskie oddziały pod dowództwem kpt. Antoniego Hedy „Szarego” i por. Stefana Bembińskiego „Harnasia”

6 VIII 1945

Samorozwiązanie Delegatury Sił Zbrojnych na Kraj

8 VIII 1945

Sikory: zwycięska walka 1. szwadronu V Brygady Wileńskiej AK por. Zygmunta Błaziejewicza „Zygmunta” z obławą 2. pp. 1 DP im. Tadeusza Kościuszki

16 VIII 1945

Podpisanie przez TRJN oraz Związek Sowiecki umowy granicznej; powołując się na ustalenia konferencji jałtańskiej wytyczono wschodnią granicę wzdłuż Linii Curzona

16 VIII 1945

Podpisanie przez TRJN oraz Moskwę umowy o odszkodowaniach za wyrządzone przez Niemców straty wojenne

22 VIII 1945

Utworzenie opozycyjnego wobec komunistów Polskiego Stronnictwa Ludowego z Stanisławem Mikołajczykiem na czele

23 VIII 1945

Odmowa komunistów zalegalizowania działalności Stronnictwa Narodowego

2 IX 1945

Powstanie Ruchu Oporu bez Wojny i Dywersji „Wolność i Niezawisłość” (WiN) – konspiracyjnej organizacji poakowskiej o charakterze społeczno – obywatelskim; pierwszym Prezesem WiN-u został płk Jan Rzepecki „Ślusarczyk”

8 IX 1945

Ogłoszenie pod dyktando MBP deklaracji nawołującej do ujawnienia przez płk Jana Mazurkiewicza „Radosława”

9 IX 1945

Rozbicie więzienia w Radomiu przez poakowski oddział por. Stefana Bembińskiego „Harnasia”

XI 1945

Aresztowanie przez UB członków I Zarządu Głównego Zrzeszenia WiN z płk Janem Rzepeckim „Ślusarczykiem” na czele

14 XI 1945

Zalegalizowanie opozycyjnego wobec komunistów Stronnictwa Pracy; na jego czele stanął Karol Popiel; w samej partii znajdowała się opozycyjna wobec Popiela grupa aktywistów Stronnictwa Zrywu Narodowego z Feliksem Widy – Wirskim, która współpracowała z komunistami; Stronnictwo otrzymało 16 mandatów w Krajowej Radzie Narodowej, z czego 9 przypadło prokomunistycznym „zrywowcom”

16 XI 1945

Ogłoszenie dekretu o postępowaniu doraźnym; w stosunku do aresztowanego stosowano areszt tymczasowy, dochodzenie prowadził prokurator lub organy bezpieczeństwa publicznego, wyrok nie podlegał zaskarżeniu i był egzekwowany natychmiast

23 XI 1945

Aresztowanie gen. Jana Szczurka – Cergowskiego „Cisa”, prezesa Obszaru Zachodniego WiN; po aresztowaniu Prezesa WiN-u Rzepeckiego, został wybrany na jego następcę

XII 1945/ I 1946

Utworzenie II Zarządu Głównego Zrzeszenia WiN z płk Franciszkiem Niepokólczyckim „Szubertem”, „Teodorem” na czele